

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
DOMNUL ANTHONY MICHAEL COLLINS
prezentate la 13 iulie 2023¹

Cauza C-646/21

**K,
L**

împotriva

Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid

[cerere de decizie preliminară formulată de rechtbank Den Haag, zittingsplaats 's-Hertogenbosch (Tribunalul din Haga, sediul din 's-Hertogenbosch, Țările de Jos)]

„Trimitere preliminară – Politica comună în materie de azil și protecție subsidiară – Cereri ulterioare de protecție internațională – Directiva 2011/95/UE – Articolul 10 alineatul (1) litera (d) – Motive de persecuție – Apartenența la un anumit grup social – Resortisanți ai unor țări terțe care au petrecut o parte semnificativă a etapei vieții în care își formează identitatea într-un stat membru – Valori, norme și comportamente europene – Egalitatea de gen – Femei și fete care încalcă normele de conduită socială din țara de origine – Interesul superior al copilului”

I. Introducere

1. Prezentele concluzii privesc cererile de protecție internațională formulate de K și L, două adolescente din Irak² care au locuit în Țările de Jos timp de cinci ani, în timp ce erau în curs de examinare cererile inițiale de protecție internațională depuse de familia lor. În această perioadă, ele au făcut parte dintr-o societate care valorizează egalitatea de gen și au adoptat valorile, normele și comportamentele colegilor lor. În cererile lor ulterioare de protecție internațională³, pe care Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (secretarul de stat pentru justiție și securitate, Țările de Jos) le-a respins ca fiind vădit nefondate⁴, reclamantele pretind că, în cazul în care se vor întoarce în Irak, nu vor putea să se conformeze unor valori, norme și comportamente care nu oferă femeilor și fetelor libertățile de care acestea se bucurau în Țările de Jos și a căror exprimare le-ar expune riscului de persecuție. Întrebările preliminare adresate urmăresc să se stabilească

¹ Limba originală: engleza.

² În prezentele concluzii, ne referim la acestea ca fiind „reclamantele”.

³ Cererile din 4 aprilie 2019. Articolul 2 litera (q) din Directiva 2013/32/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2013 privind procedurile comune de acordare și retragere a protecției internaționale (JO 2013, L 180, p. 60) definește cererea ulterioară ca fiind o cerere suplimentară de protecție internațională depusă după adoptarea unei decizii finale privind cererea anterioară, inclusiv cazurile în care solicitantul și-a retras în mod explicit cererea și cazurile în care autoritatea decizională a respins o cerere în urma retragerii implicite a acesteia în conformitate cu articolul 28 alineatul (1) din această directivă.

⁴ Deciziile din 21 decembrie 2020, atacate cu o acțiune în justiție la 28 decembrie 2020 și examinate de instanța de trimitere la 17 iunie 2021.

dacă persoanele aflate în situația reclamantelor pot avea dreptul la protecție internațională întrucât sunt membre ale unui anumit grup social în sensul articolului 10 alineatul (1) litera (d) din Directiva 2011/95/UE⁵ și cum poate fi luat în considerare interesul superior al unui copil în cadrul evaluării cererilor de protecție internațională.

II. Cadrul juridic

A. Dreptul Uniunii Europene

2. Articolul 10 din Directiva 2011/95, intitulat „Motivele persecuției”, prevede:

„(1) Atunci când evaluează motivele persecuției, statele membre țin seama de următoarele elemente:

- (a) noțiunea de rasă include, în special, considerente de culoare, ascendență sau apartenență la un anumit grup etnic;
- (b) noțiunea de religie include, în special, faptul de a avea convingeri teiste, nonteiste sau ateiste, participarea la ceremonii de cult private sau publice, singur sau în comunitate, sau neparticiparea la acestea, alte acte religioase sau exprimări de opinii religioase și forme de comportament personal sau comunitar fondate pe credințe religioase sau impuse de astfel de credințe;
- (c) noțiunea de naționalitate nu se limitează la cetățenie sau la inexistența acesteia, ci include, în special, apartenența la un grup determinat prin identitatea sa culturală, etnică sau lingvistică, prin originile sale geografice sau politice comune sau prin relația cu populația unui alt stat;
- (d) un grup este considerat un anumit grup social în special atunci când:
 - membrii săi împărtășesc o caracteristică înnăscută sau o istorie comună ce nu poate fi modificată sau o caracteristică sau o credință atât de fundamentală pentru identitate sau conștiință încât nu ar trebui să i se ceară unei persoane să renunțe la aceasta, precum și
 - respectivul grup are o identitate proprie în țara în cauză, fiind perceput ca diferit de societatea înconjurătoare.

În funcție de condițiile predominante din țara de origine, un grup social specific poate fi un grup ai cărui membri au drept caracteristică comună orientarea sexuală. Orientarea sexuală nu se poate înțelege ca incluzând acte considerate delictive în conformitate cu legislația internă a statelor membre. Aspectelor legate de egalitatea de gen, inclusiv identității de gen, li se acordă atenția corespunzătoare, în vederea stabilirii apartenenței la un anumit grup social sau a identificării caracteristicilor unui astfel de grup;

⁵ Directiva 2011/95/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind standardele referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanții țărilor terțe sau apatrizii pentru a putea beneficia de protecție internațională, la un statut uniform pentru refugiați sau pentru persoanele eligibile pentru obținerea de protecție subsidiară și la conținutul protecției acordate (JO 2011, L 337, p. 9).

(e) noțiunea de opinii politice include, în special, opiniile, ideile sau credințele într-un domeniu legat de potențialii agenți de persecuție menționați la articolul 6, precum și de politicile și metodele acestora, indiferent dacă respectivele opinii, idei sau credințe se traduc sau nu prin acte întreprinse de solicitant.

(2) Atunci când se evaluează dacă un solicitant este îndreptățit să se teamă că va fi persecutat, este indiferent dacă posedă efectiv caracteristica legată de rasă, religie, naționalitate, apartenență la un anumit grup social sau opinii politice care stau la originea persecuției, atât timp cât o astfel de caracteristică îi este atribuită de agentul de persecuție.”

B. Circularele neerlandeze

3. În conformitate cu anexa la decizia de trimitere, potrivit punctului C7.2.8⁶ din Vreemdelingencirculaire 2000 (C) [Circulara din anul 2000 privind resortisanții străini (C), denumită în continuare „Circulara din anul 2000 privind resortisanții străini (C)”]:

„Regula principală este că doar stilul de viață occidental dezvoltat în Țările de Jos nu poate conduce la obținerea statutului de refugiat sau a protecției subsidiare. Este necesară o adaptare la obiceiurile din Afganistan. Sunt posibile două excepții:

- În cazul în care o femeie argumentează în mod plauzibil că comportamentul occidental este o manifestare a unei convingeri religioase sau politice.
- În cazul în care o femeie argumentează în mod plauzibil că are caracteristici personale care sunt foarte greu sau practic imposibil de schimbat și că, din cauza acestor caracteristici, se teme de persecuție sau riscă să fie supusă unui tratament inuman în Afganistan.”

4. Punctul B8.10 din Vreemdelingencirculaire 2000 (B) [Circulara din anul 2000 privind resortisanții străini (B)], intitulat „Fetele occidentalizate care frecventează școala”, prevede:

„IND [(Immigratie- en Naturalisatiedienst (Serviciul pentru Imigrație și Naturalizare, Țările de Jos, denumit în continuare «IND»)] acordă un permis de ședere pentru o perioadă determinată [...] fetelor occidentalizate, în cazul în care fata în cauză a argumentat în mod plauzibil că, la întoarcerea în Afganistan, va fi supusă unei presiuni psihosociale disproporționate.

IND [...] evaluează dacă există sau nu o presiune psihosocială disproporționată pe baza unor circumstanțe care trebuie să includă următoarele:

- a. gradul de occidentalizare a fetei;
- b. circumstanțe umanitare individuale, care trebuie să includă circumstanțele medicale (ale fetei sau ale unui membru de familie) și decesul în Țările de Jos al unui membru de familie al fetei, și
- c. posibilitatea de participare în societatea afgană, care include o evaluare a componenței familiei și a prezenței unor actori puternici (lideri de trib, șefi militari) care să o protejeze pe fată.

⁶ Chiar dacă acest punct face parte din secțiunea intitulată „Orientări specifice fiecărei țări” referitoare la Afganistan, prezenta trimitere privește solicitante din Irak.

În ceea ce privește punctul a, IND evaluează gradul de occidentalizare pe baza următoarelor circumstanțe:

- fata are cel puțin zece ani;
- aceasta a locuit în Țările de Jos timp de cel puțin opt ani, de la data primei cereri de azil pentru o perioadă determinată până la data depunerii cererii de obținere a unui permis de ședere obișnuit pentru o perioadă determinată, astfel cum se descrie în prezentul alineat, și
- aceasta a frecventat școala în Țările de Jos.

În cazul în care fata nu îndeplinește una sau mai multe dintre aceste circumstanțe, acestea îi revine o sarcină a probei mai ridicată pentru a argumenta în mod plauzibil că ar trebui să i se acorde un permis de ședere obișnuit pentru o perioadă de timp determinată în temeiul acestei politici. [...]”

III. Situația de fapt din litigiul principal, întrebările preliminare și procedura în fața Curții

5. Reclamantele au părăsit Irakul la 29 septembrie 2015 împreună cu tatăl, mama și mătușa lor. La 7 noiembrie 2015, acestea au depus cereri de protecție internațională la autoritățile din Țările de Jos. La momentul respectiv, reclamantele aveau 10 și 12 ani. La 31 iulie 2018, Raad van State (Consiliul de Stat, Țările de Jos) a respins definitiv cererile acestora. La 4 aprilie 2019, reclamantele au depus cereri ulterioare de protecție internațională, care au fost respinse ca fiind vădit nefondate la 21 decembrie 2020. La 28 decembrie 2020, reclamantele au formulat o acțiune împotriva acestor decizii în fața instanței de trimitere, care a judecat aceste acțiuni la 17 iunie 2021. La data ședinței, reclamantele aveau 15 și 17 ani și se aflau în Țările de Jos de o perioadă neîntreruptă de 5 ani și 7,5 luni.

6. Reclamantele susțin că, în urma șederii lor îndelungate în Țările de Jos în etapa vieții în care persoanele își formează identitatea, ele au adoptat valorile, normele și comportamentele persoanelor de vârsta lor din Țările de Jos. În Țările de Jos, acestea au descoperit libertatea pe care o au, ca fete, de a face propriile alegeri de viață. Acestea arată că, așa cum au făcut în Țările de Jos, doresc să decidă singure dacă vor să se întâlnească cu băieți, dacă vor să facă sport, dacă vor să studieze, dacă vor să se căsătorească și, în cazul unui răspuns afirmativ, cu cine și dacă doresc să lucreze în afara gospodăriei. De asemenea, doresc să decidă singure care le sunt convingerile politice și religioase și să își poată exprima aceste convingeri în public. Întrucât nu ar putea renunța la aceste valori, norme și comportamente la întoarcerea lor în Irak, solicită protecție internațională.

7. Instanța de trimitere consideră că valorile, normele și comportamentele la care fac referire reclamantele constau în esență într-o credință în egalitatea de gen⁷. Această instanță trebuie să decidă dacă reclamantele pot fi considerate ca fiind membri ai unui anumit grup social în sensul articolului 10 alineatul (1) litera (d) din Directiva 2011/95, dacă, în ce moment și în ce mod o autoritate decizională ar trebui să ia în considerare interesul superior al copilului în cadrul unei cereri de protecție internațională și dacă ar trebui să se țină seama de prejudiciul pe care reclamantele pretind că l-au suferit din cauza stresului de a trăi în condiții de incertitudine prelungită cu privire la șederea lor în Țările de Jos, precum și a amenințării unei întoarceri forțate în țara lor de origine.

⁷ Decizia de trimitere, punctul 23.

8. În consecință, instanța de trimitere a suspendat judecarea cauzei și a adresat Curtii de Justiție următoarele întrebări preliminare:

- „1) Articolul 10 alineatul (1) litera (d) din [Directiva 2011/95] trebuie să fie interpretat în sensul că normele, valorile și comportamentele occidentale pe care le adoptă resortisanții țărilor terțe în timp ce locuiesc pe teritoriul statului membru și participă pe deplin în societate în cursul unei părți semnificative a etapei vieții în care își formează identitatea trebuie considerate o istorie comună ce nu poate fi modificată sau caracteristici atât de fundamentale pentru identitate încât nu ar trebui să i se ceară unei persoane să renunțe la acestea?
- 2) În cazul unui răspuns afirmativ la prima întrebare, resortisanții țărilor terțe care – indiferent de motive – au adoptat norme și valori occidentale similare ca urmare a șederii efective în statul membru în cursul etapei vieții în care își formează identitatea trebuie să fie considerați «membri ai unui anumit grup social» în sensul articolului 10 alineatul (1) litera (d) din [Directiva 2011/95]? Problema existenței unui «anumit grup social care are o identitate proprie în țara în cauză» trebuie să fie analizată din perspectiva statului membru sau trebuie să fie interpretată, în coroborare cu articolul 10 alineatul (2) din [Directiva 2011/95], în sensul că o pondere decisivă revine posibilității străinului de a demonstra că în țara de origine este privit ca făcând parte dintr-un anumit grup social sau cel puțin că îi este atribuită o asemenea caracteristică? Cerința ca occidentalizarea să poată duce la statutul de refugiat numai dacă derivă din motive religioase sau politice este compatibilă cu articolul 10 din [Directiva 2011/95] coroborat cu principiul nereturnării și cu dreptul de azil?
- 3) O practică judiciară națională în care, la analizarea unei cereri de protecție internațională, o autoritate decizională evaluează interesul superior al copilului fără a stabili (respectiv fără să se fi stabilit) mai întâi în mod concret (în fiecare procedură) care este acesta este compatibilă cu dreptul Uniunii, în special cu articolul 24 alineatul (2) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare «carta») coroborat cu articolul 51 alineatul (1) din cartă? Răspunsul la această întrebare este diferit în cazul în care statul membru trebuie să analizeze o cerere de acordare a dreptului de ședere pentru motive obișnuite, iar interesul superior al copilului trebuie să fie luat în considerare în cadrul deciziei cu privire la această cerere?
- 4) Având în vedere articolul 24 alineatul (2) din cartă, în ce mod și în care fază a analizării unei cereri de protecție internațională trebuie să fie luat în considerare și evaluat interesul superior al copilului, în special prejudiciul suferit de un minor ca urmare a șederii efective îndelungate într-un stat membru? Este relevant, în acest context, dacă șederea efectivă în discuție a fost legală? Atunci când se evaluează interesul superior al copilului în cadrul analizei menționate anterior, este relevant dacă statul membru a decis cu privire la cererea de protecție internațională în termenii stabilite de dreptul Uniunii, dacă nu s-a respectat o obligație de returnare impusă anterior și dacă statul membru nu a procedat la îndepărtare după emiterea unei decizii de returnare, permițând astfel continuarea șederii efective a minorului în statul membru?
- 5) Având în vedere articolul 7 din cartă coroborat cu articolul 24 alineatul (2) din cartă, este compatibilă cu dreptul Uniunii o practică judiciară națională prin care se face distincție între prima cerere de protecție internațională și cererile ulterioare, în sensul că motivele obișnuite nu sunt luate în considerare în cazul cererilor ulterioare de protecție internațională?”

9. Reclamantele, guvernele ceh, elen, francez, maghiar și neerlandez, precum și Comisia Europeană au depus observații scrise. Aceste părți și guvernul spaniol au răspuns la întrebările adresate în scris și oral de Curte în cadrul ședinței din 18 aprilie 2023.

IV. Analiză

A. Prima și cea de a doua întrebare

10. Vom examina împreună prima și cea de a doua întrebare, întrucât ambele vizează interpretarea articolului 10 alineatul (1) litera (d) din Directiva 2011/95.

11. Instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă resortisanții țărilor terțe care au trăit într-un stat membru în cursul unei părți semnificative a etapei vieții în care își formează identitatea pot fi considerați membri ai unui anumit grup social în sensul articolului 10 alineatul (1) litera (d) prima liniuță, întrucât au „o istorie comună ce nu poate fi modificată” sau „caracteristici atât de fundamentale pentru identitate încât nu ar trebui să i se ceară unei persoane să renunțe la acestea”. Această dispoziție impune ca aderarea la anumite valori să justifice acordarea protecției internaționale numai în cazul în care aceasta are un fundament religios sau politic? Cum ar trebui să aprecieze instanța de trimitere dacă este îndeplinită condiția de la articolul 10 alineatul (1) litera (d) a doua liniuță – dacă grupul are o identitate proprie în țara în cauză, întrucât societatea înconjurătoare îl percepe ca fiind diferit?

1. Rezumatul observațiilor primite

12. Guvernul neerlandez subliniază că, potrivit orientărilor IND, care se întemeiază pe o hotărâre a Raad van State (Consiliul de Stat)⁸, femeile cu un stil de viață occidental nu sunt membre ale unui anumit grup social. Totuși, acestea pot obține protecție internațională dacă: (i) acest stil de viață se bazează pe convingeri religioase sau politice care sunt fundamentale pentru identitatea sau integritatea lor morală ori (ii) este plauzibil că acestea vor fi persecutate în țara lor de origine din cauza unor caracteristici care sunt practic imposibil de schimbat ori (iii) vor fi expuse riscului de a fi supuse unor tratamente inumane în sensul articolului 15 litera (b) din Directiva 2011/95 în țara lor de origine. Conceptul de convingeri politice fundamentale pentru identitate sau integritate morală menționat în cadrul primei condiții de mai sus este interpretat în sens larg pentru a include persecuția femeilor care nu se conformează cutumelor sociale, normelor religioase sau normelor culturale care discriminează pe criterii de gen⁹.

13. Guvernele ceh, elen, maghiar și neerlandez împărtășesc opinia potrivit căreia argumentele reclamantelor se bazează pe o preferință pentru un anumit stil de viață. Aceasta nu poate conduce la acordarea unei protecții internaționale în temeiul normelor naționale de transpunere a Directivei 2011/95. După ce s-au adaptat la viața într-un stat membru în cursul unei șederi îndelungate pe teritoriul acestuia, ar fi de așteptat ca, la întoarcerea în țara lor de origine, reclamantele să se adapteze din nou la viața lor prin conformarea la normele și obiceiurile țării lor de origine în același mod precum alți rezidenți. Dorința de a avea un anumit stil de viață nu este o convingere atât de fundamentală pentru identitate sau conștiință încât o persoană să nu poată fi obligată să renunțe la ea. Reclamantele nu împărtășesc nicio caracteristică înăscută

⁸ Werkinstructie 2019/1, Het beoordelen van asielaanvragen van verwesterde vrouwen (Instrucțiunile de lucru 2019/1, Evaluarea cererilor de azil ale unor femei occidentalizate).

⁹ Punctul C2.3.2. din Circulara din anul 2000 privind resortisanții străini (C).

identificabilă sau o istorie comună, întrucât presupusa categorie „femei și fete care au adoptat un stil de viață occidental” este prea largă, eterogenă și abstractă pentru a constitui un grup social clar delimitat în sensul articolului 10 alineatul (1) litera (d) din Directiva 2011/95. Reclamantele nici nu au făcut vreo încercare de a demonstra de ce sau în ce mod s-ar confrunța cu persecuții la întoarcerea în țara lor de origine.

14. Guvernele spaniol și francez, precum și Comisia nu sunt de acord. Acestea consideră că fetele pot fi membre ale unui anumit grup social pe baza, *inter alia*, a sexului și a vârstei, care constituie caracteristici înnăscute.

15. În cadrul pledoariilor sale, guvernul spaniol a susținut că decizia de trimitere indică faptul că reclamantele nu au dobândit doar aspirații de a se ameliora din punct de vedere financiar sau cultural. Acestea sunt descrise mai exact ca fiind femei sau fete care au adoptat un mod de viață care le recunoaște și le permite să se bucure de drepturile lor fundamentale. Prin urmare, acestea îndeplinesc prima condiție prevăzută la articolul 10 alineatul (1) litera (d) din Directiva 2011/95. Dacă este îndeplinită și cea de a doua condiție prevăzută de această dispoziție – grupul să aibă o identitate proprie în țara în cauză – depinde de împrejurările prevalente în țara lor de origine.

16. Guvernul francez susține că faptul că o persoană a petrecut o perioadă îndelungată într-un stat membru înseamnă că are o istorie comună ce nu poate fi modificată sau o credință comună care este atât de fundamentală pentru identitate sau conștiință încât nu ar trebui să i se ceară unei persoane să renunțe la aceasta. Continuând să adere la valorile, normele și comportamentele predominante în statul membru respectiv, societatea înconjurătoare din țara lor de origine va percepe persoanele care împărtășesc aceste caracteristici ca membri ai unui grup distinct. Cu titlu de exemplu, rezistența la căsătoria forțată le-ar putea expune pe reclamante la persecuții de care autoritățile nu le vor proteja.

17. Comisia susține că convingerea că bărbații și femeile au drepturi egale poate fi considerată o credință comună și fundamentală. Existența în țara de origine a unor legi care discriminează fetele și femeile și care urmăresc să le pedepsească în mod disproporționat atunci când acestea încalcă anumite norme și cutume indică faptul că astfel de persoane riscă să fie considerate un grup distinct în țara respectivă.

2. Observație preliminară

18. Instanța de trimitere subliniază că prezenta cauză nu privește „femeile occidentalizate” ca atare¹⁰. Cu toate acestea, decizia de trimitere cuprinde referiri la „stilul de viață occidental” și „comportamentul occidentalizat”, ceea ce poate reflecta utilizarea acestor termeni în Circulara din anul 2000 privind resortisanții străini (C). Părțile care au depus observații au fost în mod predominant de părere că noțiunile „occidentalizat” și „occidental” sunt prea vagi pentru a fi aplicate în contextul cererilor de protecție internațională. Suntem de acord cu aceste observații. „Orientul” și „Occidentul” sunt regiuni vaste și diverse, cu o multitudine de tradiții religioase, coduri morale și valori. În absența unor definiții exacte care nu au fost examinate în fața Curții, expresii precum „stil de viață occidental” și „femei occidentalizate” sunt în mare măsură lipsite de sens. Mai grav este faptul că aplicarea termenilor „Orient” și „Occident” în contextul codurilor morale și al valorilor perpetuează o falsă dihotomie care face parte dintr-un dialog care provoacă dezbinare. În consecință, prezentele concluzii evită utilizarea acestor termeni.

¹⁰ Decizia de trimitere, punctul 25.

3. Evaluare

a) Prezentare generală a cadrului juridic și introducere

19. Convenția privind statutul refugiaților, semnată la Geneva la 28 iulie 1951¹¹ (denumită în continuare „Convenția de la Geneva”), a intrat în vigoare la 22 aprilie 1954. Aceasta a fost completată de Protocolul privind statutul refugiaților, încheiat la New York la 31 ianuarie 1967, care a intrat în vigoare la 4 octombrie 1967¹². Convenția de la Geneva este piatra de temelie a regimului juridic internațional de protecție a refugiaților¹³. În timp ce toate statele membre sunt părți contractante la Convenția de la Geneva, Uniunea Europeană nu este.

20. Directiva 2011/95 ghidează autoritățile competente ale statelor membre făcând referire la concepte comune, care trebuie interpretate cu respectarea Convenției de la Geneva. Preambulul acestei convenții menționează că Înalțul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați (denumit în continuare „UNHCR”) este responsabil pentru supravegherea aplicării convențiilor internaționale care garantează protecția refugiaților. Având în vedere rolul pe care Convenția de la Geneva îl conferă UNHCR, Curtea a considerat că documentele UNHCR sunt deosebit de relevante pentru interpretarea Directivei 2011/95¹⁴. De asemenea, această directivă trebuie interpretată în conformitate cu cartea¹⁵.

21. Protecția internațională la care face referire Directiva 2011/95 trebuie acordată, în principiu, unui resortisant al unei țări terțe sau unui apatrid care are o temere bine fondată că va fi persecutat din cauza rasei sale, a religiei, a naționalității, a opiniilor politice sau a apartenenței la un anumit grup social (refugiat) ori care este supus unui risc real de a suferi vătămări grave (persoană eligibilă pentru obținerea de protecție subsidiară) în cazul în care ar fi trimis în țara sa de origine¹⁶.

22. Articolul 10 din Directiva 2011/95 stabilește motivele persecuției¹⁷. Toate elementele enumerate la articolul 10 alineatul (1) din Directiva 2011/95 sunt relevante pentru evaluarea existenței unor motive ale persecuției, iar aceste categorii nu se exclud reciproc¹⁸. Folosirea cuvintelor „în special” în subsecțiunile acestei dispoziții indică faptul că considerațiile prevăzute

¹¹ *United Nations Treaty Series*, vol. 189, 1954, p. 150, nr. 2545.

¹² Acest protocol a eliminat restricțiile temporale și geografice ale Convenției de la Geneva, astfel încât aceasta să se aplice universal, în loc să acopere numai persoanele care au devenit refugiați ca urmare a unor evenimente care au avut loc înainte de 1 ianuarie 1951.

¹³ A se vedea articolul 78 TFUE, referitor la dezvoltarea unei politici comune în domeniul dreptului de azil, al protecției subsidiare și al protecției temporare în conformitate cu Convenția de la Geneva și cu Protocolul din 31 ianuarie 1967 privind statutul refugiaților. A se vedea de asemenea *inter alia* considerentele (3), (4), (14) și (22)-(24) ale Directivei 2011/95.

¹⁴ Hotărârea din 9 noiembrie 2021, Bundesrepublik Deutschland (Menținerea unității familiei) (C-91/20, EU:C:2021:898, punctul 56 și jurisprudența citată).

¹⁵ Considerentul (16) al Directivei 2011/95 și Hotărârea din 5 septembrie 2012, Y și Z (C-71/11 și C-99/11, EU:C:2012:518, punctele 47 și 48 și jurisprudența citată).

¹⁶ A se vedea articolele 13 și 18 din Directiva 2011/95, coroborate cu definițiile noțiunilor de „refugiat” și „persoană eligibilă pentru obținerea de protecție subsidiară” de la articolul 2 literele (d) și respectiv (f) din directivă. Articolul 5 din această directivă prevede *inter alia* că sunt incluse situațiile în care o temere bine întemeiată de a fi persecutat sau un risc real de a fi supus unor vătămări grave se bazează pe apariția unor evenimente care s-au desfășurat după plecarea solicitantului din țara de origine. Decizia de trimitere nu urmărește o interpretare a acestei dispoziții.

¹⁷ A se vedea punctul 2 din prezentele concluzii.

¹⁸ Chiar dacă articolul 10 alineatul (1) litera (d) al doilea paragraf se referă la faptul că „[a]spectelor legate de egalitatea de gen, inclusiv identității de gen, li se acordă atenția corespunzătoare, în vederea stabilirii apartenenței la un anumit grup social sau a identificării caracteristicilor unui astfel de grup”, acest lucru nu împiedică luarea în considerare a aspectelor legate de gen în contextul celorlalte motive de persecuție prevăzute la articolul 10 din Directiva 2011/95.

în acestea nu sunt exhaustive. În sfârșit, potrivit unei jurisprudențe constante, orice decizie privind acordarea sau refuzul statutului de refugiat sau al statutului conferit prin protecție subsidiară trebuie să fie întemeiată pe o evaluare individuală¹⁹.

23. UNHCR a observat că expresia „apartenența la un anumit grup social” de la articolul 1 A alineatul (2) din Convenția de la Geneva trebuie interpretată într-o manieră evolutivă, deschisă la natura diversă și schimbătoare a grupurilor din diferite societăți și la dezvoltarea normelor internaționale în materia drepturilor omului. Statele au recunoscut femeile, familiile, triburile, grupurile ocupaționale și homosexualii ca reprezentând un anumit grup social în sensul acestei convenții. În funcție de împrejurările specifice dintr-o societate, o femeie poate fi în măsură să formuleze o cerere bazată pe opinii politice (în cazul în care statul percepe comportamentul acesteia ca pe o declarație politică pe care încearcă să o suprimă), pe religie (în cazul în care comportamentul său se bazează pe o convingere religioasă căreia statul i se opune) sau pe apartenența la un anumit grup social²⁰.

24. Pentru ca un „anumit grup social” să existe în sensul articolului 10 alineatul (1) litera (d) din Directiva 2011/95, trebuie îndeplinite două condiții cumulative. În primul rând, membrii grupului respectiv trebuie să aibă în comun o „caracteristică înăscută” sau o „istorie comună ce nu poate fi modificată” sau o caracteristică sau o credință „atât de fundamentală pentru identitate sau conștiință încât nu ar trebui să i se ceară unei persoane să renunțe la aceasta”. Aceste elemente se referă la ceea ce poate fi descris ca fiind aspectele interne ale unui grup. În al doilea rând, grupul respectiv trebuie să aibă o identitate proprie în țara în cauză, fiind perceput ca diferit de societatea înconjurătoare²¹. Acest lucru implică un element de „percepție socială” sau ceea ce ar putea fi descris ca fiind aspectele externe ale unui grup. În sensul prezentelor concluzii, „țara în cauză” este țara de origine, în speță Irak, iar „societatea înconjurătoare” este societatea din țara de origine.

b) Aspecte interne ale unui grup

25. Rezultă în mod clar din textul articolului 10 alineatul (1) litera (d) al doilea paragraf din Directiva 2011/95 că genul și aspectele legate de gen²² pot fi relevante pentru a stabili existența unui anumit grup social. În anumite situații, genul poate fi un criteriu suficient pentru a defini un astfel de grup²³. Potrivit UNHCR, femeile sunt un exemplu clar de subgrup social, definit prin caracteristici înăscute, care sunt frecvent tratate diferit față de bărbați. În unele societăți,

¹⁹ Articolul 4 din Directiva 2011/95. A se vedea de asemenea Hotărârea din 4 octombrie 2018, Ahmedbekova (C-652/16, EU:C:2018:801, punctul 48 și jurisprudența citată), și UNHCR, *Orientările privind protecția internațională: persecuția legată de gen în contextul articolului 1A alineatul (2) din Convenția din anul 1951 și/sau al Protocolului din anul 1967 la aceasta privind statutul refugiaților*, 2002, punctul 7.

²⁰ A se vedea UNHCR, *Orientările privind protecția internațională: „apartenența la un anumit grup social” în contextul articolului 1A alineatul (2) din Convenția din anul 1951 și/sau al Protocolului din anul 1967 la aceasta privind statutul refugiaților*, 2002, punctele 3 și 4.

²¹ Revine instanței de trimitere sarcina de a stabili dacă aceste condiții cumulative sunt îndeplinite în raport cu o anumită situație de fapt. A se vedea Hotărârea din 4 octombrie 2018, Ahmedbekova (C-652/16, EU:C:2018:801, punctul 89 și jurisprudența citată).

²² Directiva 2011/95 nu definește genul, termen care a fost definit în altă parte ca fiind „rolurile, comportamentele, activitățile și atribuțiile construite social, pe care o societate dată le consideră adecvate pentru femei și bărbați” [a se vedea articolul 3 litera (c) din Convenția privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (denumită în continuare „Convenția de la Istanbul”), care a intrat în vigoare la 1 august 2014 (*Council of Europe Treaty Series* – nr. 210)]. La 9 mai 2023, Parlamentul European a aprobat aderarea Uniunii Europene la această convenție [a se vedea de asemenea Avizul 1/19 (Convenția de la Istanbul) din 6 octombrie 2021, EU:C:2021:832].

²³ Concluziile avocatului general Richard de la Tour prezentate în cauza Intervyuirasht organ na DAB pri MS (Femei victime ale violenței domestice), (C-621/21, EU:C:2023:314, punctul 73).

femeile în general pot constitui un anumit grup social, întrucât se confruntă cu o discriminare sistemică în ceea ce privește exercitarea drepturilor lor fundamentale în comparație cu bărbații²⁴.

26. În prezenta cauză, reclamantele nu susțin că au dreptul la protecție internațională numai în considerarea sexului lor. Acestea afirmă că nu pot renunța la valorile, normele și comportamentele pe care le-au adoptat în Țările de Jos, bazate pe credința lor în egalitatea de gen. Prin urmare, se pune întrebarea dacă o astfel de convingere poate constitui fie o caracteristică comună, fie o credință comună atât de fundamentală pentru identitate sau conștiință încât nu ar trebui să i se ceară unei persoane să renunțe la aceasta. În primul rând, vom analiza semnificația cuvintelor „caracteristică” și „credință”, înainte de a examina cerința conform căreia trebuie să existe o credință atât de fundamentală pentru identitate sau conștiință încât nu ar trebui să i se ceară unei persoane să renunțe la aceasta.

1) Semnificația termenilor „caracteristică” și „credință”

27. În contextul valorilor, normelor și comportamentelor pe care reclamantele pretind că le-au adoptat în timpul șederii lor în Țările de Jos, instanța de trimitere menționează că adoptarea valorilor, normelor și comportamentelor pot fi o „caracteristică” atât de fundamentală pentru identitate încât nu ar trebui să i se ceară unei persoane să renunțe la aceasta.

28. Directiva 2011/95 nu definește expresiile „caracteristică înăscută” și „o caracteristică [...] atât de fundamentală pentru identitate sau conștiință încât nu ar trebui să i se ceară unei persoane să renunțe la aceasta”, utilizate la articolul 10 alineatul (1) litera (d) din aceasta. Definițiile din dicționar ale unei „caracteristici” a unei persoane includ „o trăsătură sau o calitate care aparține în mod tipic persoanei respective și care servește la identificarea acesteia”. „Înnăscut” înseamnă „congenital” sau „determinat de factori prezenți la un individ de la naștere”. Exemple de caracteristici înăscute sunt înălțimea unei persoane, culoarea ochilor acesteia și moștenirea sa genetică. Directiva 2011/95 oferă un singur exemplu de „caracteristică comună”, mai precis orientarea sexuală²⁵.

29. Aceste definiții ne determină să concluzionăm că adoptarea anumitor valori, norme și comportamente nu poate fi descrisă ca fiind o „caracteristică”²⁶. Cuvântul „credință”, care înseamnă „acceptarea sau sentimentul că ceva este adevărat”, pare a fi mai potrivit în circumstanțele reclamantelor.

30. Având în vedere poziția susținută de guvernul neerlandez, este relevant în continuare să ridicăm problema dacă credința împărtășită menționată la articolul 10 alineatul (1) litera (d) prima liniuță din Directiva 2011/95 trebuie interpretată ca o referire implicită la o credință

²⁴ A se vedea UNHCR, *Orientările privind protecția internațională: persecuția legată de gen în contextul articolului 1A alineatul (2) din Convenția din anul 1951 și/sau al Protocolului din anul 1967 la aceasta privind statutul refugiaților*, 2002, punctele 30 și 31; Biroul European de Sprijin pentru Azil (denumit în continuare „EASO”), *Ghidul EASO privind apartenența la un anumit grup social*, 2020, p. 21, și Concluziile avocatului general Richard de la Tour prezentate în cauza Intervyuirasht organ na DAB pri MS (Femei victime ale violenței domestice) (C-621/21, EU:C:2023:314, punctul 71).

²⁵ A se vedea de asemenea Hotărârea din 7 noiembrie 2013, X și alții (C-199/12-C-201/12, EU:C:2013:720, punctul 46).

²⁶ Ar putea fi relevant să adăugăm că articolul 10 alineatul (1) litera (d) prima liniuță din Directiva 2011/95 prevede că un grup poate fi de asemenea considerat un anumit grup social atunci când membrii săi o istorie comună ce nu poate fi modificată. Nu avem convingerea că această considerație este relevantă în prezenta cauză. Cu siguranță, se poate argumenta că persoane precum reclamantele, care au petrecut o parte semnificativă a etapei vieții în care și-au format identitatea într-un stat membru, împărtășesc o istorie comună ce nu poate fi modificată. Cu toate acestea, în prezenta cauză, nu pare să fie prezentat niciun argument potrivit căruia reclamantele ar putea avea o temere de persecuție bine fondată pentru că împărtășesc o astfel de istorie comună.

religioasă sau convingere politică. Comisia subliniază că utilizarea cuvântului „Glaubensüberzeugung” în versiunea în limba germană poate crea o anumită îndoială cu privire la faptul dacă credința în cauză trebuie să fie de natură religioasă.

31. Articolul 10 alineatul (1) litera (b) din Directiva 2011/95, care abordează persecuția pe motive de religie, se referă la „convingeri teiste, nonteiste sau ateiste”. De exemplu, versiunile în limbile germană, engleză, franceză și neerlandeză ale acestui articol din Directiva 2011/95 utilizează termenii „religiöse Überzeugung”, „religious belief”, „croyances religieuses” și „godsdienstige overtuiging”. În schimb, cuvântul utilizat la litera (d) a acestui articol este „Glaubensüberzeugung”, „belief”, „croyance” și „geloof” în versiunile lingvistice respective.

32. Articolul 10 alineatul (1) litera (e) din Directiva 2011/95, care privește persecuția politică, face referire la opiniile, ideile sau credințele într-un domeniu legat de potențialii agenți de persecuție menționați la articolul 6 din aceasta, precum și la politicile și metodele acestora.

33. Astfel, articolul 10 alineatul (1) litera (b) din Directiva 2011/95 se referă la convingeri teiste, nonteiste și ateiste, articolul 10 alineatul (1) litera (e) se referă la opinii politice, idei sau credințe, iar articolul 10 alineatul (1) litera (d) se referă la credințe care sunt atât de fundamentale pentru identitate sau conștiință încât nu ar trebui să i se ceară unei persoane să renunțe la acestea²⁷. Pe această bază, se pare că nu există indicații textuale sau contextuale care să susțină ideea că baza unei credințe în sensul articolului 10 alineatul (1) litera (d) trebuie să fie de natură religioasă sau politică²⁸. O interpretare contrară nu recunoaște, în plus, faptul că în cadrul unei anumite religii pot exista o serie de puncte de vedere cu privire la aspecte fundamentale și că o persoană își poate schimba punctul de vedere cu privire la aceste aspecte fără a se converti la o altă religie²⁹.

2) Credința în cauză este o credință împărtășită atât de fundamentală pentru identitate sau conștiință încât nu ar trebui să i se ceară unei persoane să renunțe la aceasta?

34. Credința în egalitatea de gen determină o serie de alegeri legate de educație și alegerea carierei, amploarea și natura activităților în sfera publică, posibilitatea de a obține independența economică prin muncă în afara gospodăriei, decizii cu privire la faptul de a locui singur sau cu familia și alegerea liberă a unui partener. Aceste aspecte sunt fundamentale pentru identitatea unui individ³⁰.

²⁷ Acest lucru nu aduce atingere posibilității ca o credință în sensul articolului 10 alineatul (1) litera (d) din Directiva 2011/95 să se bazeze pe factori politici sau religioși sau să fie influențată de aceștia și ca acești factori să joace un rol în percepția unui grup de către societatea din țara de origine.

²⁸ A se vedea de asemenea considerentele (29) și (30) ale Directivei 2011/95, care fac o distincție clară între motivele de persecuție enumerate la articolul 10 alineatul (1) din aceasta.

²⁹ Cu alte cuvinte, edictele religioase și dogmele religioase nu exclud existența unui evantai de credințe religioase divergente în rândul credincioșilor. De exemplu, catolicii pot crede că femeilor ar trebui să li se permită să fie hirotonisite preoți, în pofida faptului că Legea canonică 1024 interzice acest lucru.

³⁰ Erik Erikson a fost unul dintre primii psihologi care a descris conceptul de identitate în contextul dezvoltării personalității. Acesta a considerat că identitatea permite unei persoane să se deplaseze cu un scop și o direcție în viață, precum și cu un sentiment de unicitate interioară și continuitate în timp și spațiu. Identitatea este de natură psihosocială, formată prin intersecția capacităților biologice și psihologice individuale în combinație cu oportunitățile și formele de sprijin oferite de contextul social al unei persoane. În mod normal, identitatea devine o problemă centrală în timpul adolescenței, când individul abordează întrebări legate de înfățișare, orientare profesională, aspirații privind cariera, educație, relații, sexualitate, opinii politice și sociale, personalitate și interese. Preocupările-cheie legate de identitate necesită adesea o reflecție și o revizuire suplimentară mai târziu în viață. Ramura psihologiei care se ocupă de identitate și de sine a dezvoltat și perfecționat teoriile lui Erikson. A se vedea de exemplu Branje, S., de Moor, E. L., Spitzer, J., Becht, A. I., „Dynamics of Identity Development in Adolescence: A Decade in Review”, *Journal of Research on Adolescence*, 2021, vol. 1(4), p. 908-927.

35. Articolul 2 și articolul 3 alineatul (3) TUE consacră egalitatea de gen ca fiind una dintre valorile și obiectivele fundamentale ale Uniunii Europene, iar jurisprudența Curții o recunoaște ca principiu fundamental de drept al Uniunii. Articolul 8 TFUE prevede că Uniunea Europeană urmărește să elimine inegalitățile și să promoveze egalitatea între bărbați și femei în toate acțiunile sale. Articolul 19 TFUE permite Uniunii Europene să introducă acte legislative în vederea combaterii discriminării bazate pe sex. Articolul 157 TFUE consacră principiul egalității de remunerare pentru o muncă de aceeași valoare și oferă un temelie juridic pentru adoptarea legislației privind egalitatea de gen în domeniul ocupării forței de muncă. Articolul 157 alineatul (4) TFUE recunoaște acțiunea pozitivă ca mijloc de realizare a egalității de gen.

36. De la adoptarea primelor directive în acest domeniu în anii '70, Uniunea Europeană a dezvoltat o legislație cuprinzătoare privind egalitatea de gen, în principal în domeniul ocupării forței de muncă, incluzând aspecte precum egalitatea de remunerare, securitatea socială, ocuparea forței de muncă, condițiile de muncă și hărțuirea³¹. Această legislație interzice discriminarea directă și indirectă pe motive de gen și creează drepturi care pot fi invocate de particulari în ordinea juridică a statelor membre³².

37. Valorile, normele și comportamentele pe care reclamantele pretind că le-au adoptat în timpul șederii lor în Țările de Jos reflectă de asemenea o serie de drepturi fundamentale consacrate în prezent în cartă: articolul 21 alineatul (1) include dreptul de a nu fi discriminat pe motiv de sex. Articolul 23 din cartă recunoaște dreptul la egalitate între bărbați și femei în toate domeniile, inclusiv în ceea ce privește încadrarea în muncă, munca și remunerarea³³. Articolul 9 din cartă se referă la dreptul la căsătorie în mod liber. Articolul 11 din cartă prevede libertatea de exprimare. Articolul 14 consacră dreptul la educație și accesul la formare profesională și formare continuă. Articolul 15 din cartă prevede dreptul la muncă și la alegerea unei profesii³⁴. Statele membre sunt de asemenea părți la Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor, care are ca scop promovarea recunoașterii, beneficiului și exercitării în condiții de egalitate a tuturor drepturilor omului pentru femei în domeniile politic, economic, social, cultural, civil și casnic³⁵.

38. Nu avem îndoieli că multe persoane care și-au petrecut viața în Țările de Jos vor fi fost atât de influențate de valoarea egalității de gen încât aceasta constituie o parte indelebilă a identității lor.

³¹ A se vedea de exemplu Directiva 2006/54/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 5 iulie 2006 privind punerea în aplicare a principiului egalității de șanse și al egalității de tratament între bărbați și femei în materie de încadrare în muncă și de muncă (JO 2006, L 204, p. 23, Ediție specială, 05/vol. 8, p. 262), Directiva 2010/41/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 7 iulie 2010 privind aplicarea principiului egalității de tratament între bărbații și femeile care desfășoară o activitate independentă și de abrogare a Directivei 86/613/CEE a Consiliului (JO 2010, L 180, p. 1), Directiva 2004/113/CE a Consiliului din 13 decembrie 2004 de aplicare a principiului egalității de tratament între femei și bărbați privind accesul la bunuri și servicii și furnizarea de bunuri și servicii (JO 2004, L 373, p. 37, Ediție specială, 05/vol. 7, p. 135).

³² Încă din anul 1976, Curtea a statuat că principiul egalității de remunerare între bărbați și femei, prevăzut de dreptul Uniunii, are efect direct, astfel încât un particular îl poate invoca împotriva angajatorului său (Hotărârea din 8 aprilie 1976, Defrenne, 43/75, EU:C:1976:56).

³³ Dreptul tuturor persoanelor la egalitate în fața legii și protecție împotriva discriminării constituie un drept universal recunoscut de Declarația Universală a Drepturilor Omului.

³⁴ A se vedea de asemenea dispozițiile echivalente din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (denumită în continuare „CEDO”), la care toate statele membre sunt semnatare, în special articolul 14 CEDO (interzicerea discriminării), articolul 12 CEDO (dreptul la căsătorie) și articolul 10 CEDO (libertatea de exprimare), precum și articolul 2 din Protocolul la CEDO (dreptul la educație).

³⁵ Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite a adoptat această convenție la 18 decembrie 1979 și aceasta a intrat în vigoare la 3 septembrie 1981 (*United Nations Treaty Series*, vol. 1249, p. 13). Uniunea Europeană nu este parte la această convenție.

39. Având în vedere cele menționate anterior, considerăm că nu este de așteptat ca fetele și femeile care au adoptat valori, norme și comportamente care reflectă o credință în egalitatea de gen să renunțe la această credință, la fel cum nu este de așteptat ca o persoană să renunțe la credințele sale religioase sau la convingerile sale politice sau să își nege orientarea sexuală. Rezultă că statele membre nu se pot aștepta ca fetele și femeile să își adapteze comportamentul, acționând discret pentru a rămâne în siguranță, cu atât mai mult cu cât, prin natura lor, aspectele identității modelate de credința în egalitatea de gen se manifestă adesea în public³⁶. Curtea a statuat deja că, în contextul homosexualilor, articolul 10 alineatul (1) litera (d) din Directiva 2011/95 nu stabilește limite privind atitudinea pe care membrii unui anumit grup social o pot adopta în ceea ce privește identitatea sau comportamentul lor³⁷.

40. Întrebarea care se pune în acest caz este dacă reclamantele au acceptat și absorbit credința în egalitatea de gen într-atât încât aceasta a devenit parte din identitatea lor³⁸. Având în vedere vârsta reclamantelor și durata șederii lor în Țările de Jos, instanța de trimitere constată în mod rezonabil că acestea au petrecut în statul membru respectiv o parte semnificativă a etapei vieții în care își formează identitatea³⁹. Nu punem la îndoială faptul că imersiunea reclamantelor în cultura acestui stat membru a fost o experiență profundă care le-a oferit posibilități și le-a deschis perspective de viitor de care altfel nu ar fi fost conștiente. În consecință, este plauzibil ca, spre deosebire de omoloagele lor din Irak, care nu au trăit această experiență, ele să fi adoptat un mod de viață care reflectă recunoașterea și exercitarea drepturilor lor fundamentale, în special credința lor în egalitatea de gen, în asemenea măsură încât au acceptat și absorbit această credință, astfel încât aceasta a devenit parte integrantă din caracterul lor. Autoritățile competente și, în cele din urmă, instanțele naționale trebuie să aprecieze în ce măsură acest lucru este valabil în funcție de împrejurările individuale ale reclamantelor, luând în considerare, dacă este cazul, considerațiile prevăzute la articolul 10 alineatul (2) din Directiva 2011/95⁴⁰.

c) Aspecte externe ale unui grup

41. În pofida unei anumite ambiguități, se pare că instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească modul în care autoritățile competente și instanțele naționale ar trebui să stabilească dacă este îndeplinită cerința prevăzută la articolul 10 alineatul (1) litera (d) a doua liniuță din Directiva 2011/95, și anume dacă un anumit grup social are o identitate distinctă în țara în cauză întrucât societatea înconjurătoare îl percepe ca fiind diferit. Această întrebare ridică probleme privind sarcina probei și evaluarea pe fond a pretențiilor reclamantelor.

³⁶ Hotărârea din 7 noiembrie 2013, X și alții (C-199/12-C-201/12, EU:C:2013:720, punctele 70-75). Se poate observa că evaluarea Curții Europene a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea EDO”) în Hotărârea din 28 iunie 2011, Sufi și Elmi împotriva Regatului Unit (CE:ECHR:2011:0628JUD000831907, § 275), privește chestiunea diferită a aspectului dacă reclamantii din cauza respectivă erau supuși unui risc real de rele tratamente contrar articolului 3 CEDO și/sau unei încălcări a articolului 2 CEDO. Acesta este contextul în care Curtea EDO a analizat dacă reclamantii ar putea evita aceste riscuri prin faptul de a „juca jocul”.

³⁷ Hotărârea din 7 noiembrie 2013, X și alții (C 199/12-C 201/12, EU:C:2013:720, punctul 68).

³⁸ A se vedea UNHCR, *Orientările privind protecția internațională: apartenența la un anumit grup social în contextul articolului 1 A alineatul (2) din Convenția din anul 1951 și/sau al Protocolului din anul 1967 la aceasta privind statutul refugiaților*, 2002, punctul 15. A se vedea de asemenea *Ghidul EASO privind apartenența la un anumit grup social*, 2020, p. 16.

³⁹ A se vedea nota de subsol 30 din prezentele concluzii.

⁴⁰ A se vedea punctul 45 din prezentele concluzii.

1) *Sarcina probei*

42. Articolul 4 alineatul (3) din Directiva 2011/95 prevede că evaluarea unei cereri de protecție internațională se efectuează la nivel individual, luându-se în considerare *inter alia*: (a) toate faptele pertinente privind țara de origine, inclusiv actele cu putere de lege și actele administrative ale țării de origine și modul lor de aplicare; (b) informațiile și documentele relevante prezentate de solicitant și (c) statutul individual și situația personală a solicitantului. În temeiul articolului 4 alineatul (1) din Directiva 2011/95, statele membre pot considera că este obligația solicitantului să prezinte, de îndată ce este posibil, toate elementele necesare în sprijinul cererii sale de protecție internațională⁴¹. Prin urmare, solicitanții trebuie să expună și să susțină motivele pentru care se tem de persecuție în țara lor de origine.

43. Această cerință se extinde la obligația de a demonstra că grupul social specific căruia solicitantul pretinde că îi aparține are o identitate distinctă în țara în cauză, întrucât societatea înconjurătoare îl percepe ca fiind diferit, poziție pe care pare să o susțină guvernul neerlandez? Nu considerăm că acesta este cazul. Declarațiile pe care solicitantul trebuie să le prezinte în temeiul articolului 4 alineatul (1) din Directiva 2011/95 pentru a susține o cerere de protecție internațională nu constituie decât punctul de plecare al procesului de evaluare de către autoritățile competente a faptelor și a circumstanțelor care au stat la baza acestei cereri. Această dispoziție impune de asemenea ca statul membru să evalueze, în cooperare cu solicitantul, elementele relevante ale cererii sale⁴².

44. Curtea a statuat că, în concret, cerința ca statul membru să coopereze în cadrul evaluării are drept consecință faptul că, în cazul în care, indiferent de motiv, elementele furnizate de solicitantul de protecție internațională nu sunt complete, actuale sau relevante, este necesar ca statul membru în cauză să coopereze în mod activ, în acest stadiu al procedurii, cu solicitantul pentru a permite strângerea tuturor elementelor de natură să susțină cererea. Este posibil ca statele membre să fie mai bine plasate decât solicitanții pentru a avea acces la anumite tipuri de documente⁴³. Astfel, sarcina de a stabili că un anumit grup social are o identitate distinctă într-o anumită țară pare să revină în egală măsură solicitantului și statului membru, iar nu exclusiv celui dintâi. În acest context, este de asemenea relevant să se reamintească faptul că, în temeiul articolului 4 alineatul (5) din Directiva 2011/95, aspectele din declarațiile solicitantului care nu sunt susținute de dovezi documentare sau de altă natură nu necesită confirmare în cazul în care, *inter alia*, se consideră că sunt considerate coerente și plauzibile și nu sunt contrazise de informații generale și specifice cunoscute, relevante pentru cererea sa.

45. Articolul 10 alineatul (2) din Directiva 2011/95 prevede că, atunci când se evaluează dacă un solicitant este îndreptățit să se teamă că va fi persecutat, este indiferent dacă posedă efectiv caracteristica care stă la originea persecuției, atât timp cât o astfel de caracteristică îi este atribuită de agentul de persecuție⁴⁴. Textul dispoziției respective stabilește în mod clar că aceasta este aplicabilă odată ce s-a stabilit că există un anumit grup social. Contrar celor sugerate de instanța de trimitere, aprecierea percepției agenților de persecuție nu înlocuiește sau nu face mai puțin importantă determinarea aspectului dacă un grup are o identitate distinctă în țara de

⁴¹ Articolul 4 alineatul (2) din Directiva 2011/95.

⁴² Hotărârea din 19 noiembrie 2020, Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Serviciul militar și azilul) (C-238/19, EU:C:2020:945, punctul 52 și jurisprudența citată).

⁴³ A se vedea în acest sens Hotărârea din 22 noiembrie 2012, M. (C-277/11, EU:C:2012:744, punctele 65 și 66), și Hotărârea din 3 martie 2022, Secretary of State for the Home Department (Statutul de refugiat al unui apatrid de origine palestiniană) (C-349/20, EU:C:2022:151, punctul 64 și jurisprudența citată). A se vedea de asemenea *Ghidul practic EASO: evaluarea elementelor de probă*, 2015.

⁴⁴ A se vedea în acest sens Hotărârea din 4 octombrie 2018, Ahmedbekova (C-652/16, EU:C:2018:801, punctul 85).

origine. Aceasta afectează numai măsura în care trebuie să se demonstreze că solicitantul este membru al acestui grup social, întrucât poate fi suficient, în sensul cererii de protecție internațională, să se demonstreze că acesta este pur și simplu perceput ca atare⁴⁵.

2) *Aprecierea pe fond*

46. Curtea a recunoscut că existența unor dispoziții de drept penal care îi vizează în mod specific pe homosexuali poate susține concluzia că aceste persoane formează un grup separat pe care societatea înconjurătoare îl percepe ca fiind diferit. Prin extensie, faptul că societatea acceptă un anumit comportament al bărbaților, în timp ce același comportament al femeilor este pedepsit, este un indiciu că societatea înconjurătoare percepe femeile sau anumite categorii de femei ca fiind diferite. În consecință, autoritățile competente trebuie să ia în considerare normele juridice și moravurile sociale și culturale din țara de origine a solicitantului⁴⁶.

47. Orientările de țară recente privind Irakul ale Agenției Uniunii Europene pentru Azil (denumită în continuare „EUAA”)⁴⁷ identifică grupuri de persoane pe care societatea înconjurătoare le percepe ca fiind diferite. Potrivit acestor orientări de țară, persoanele, în special femeile, care încalcă moravurile sociale pot fi percepute ca fiind amurale, sunt stigmatizate și riscă să sufere vătămări grave⁴⁸. Se pare că astfel de încălcări includ relații sexuale în afara căsătoriei, faptul de a fi victima unui viol sau a altor forme de violență sexuală, refuzul de a se căsători cu un bărbat ales de familie⁴⁹, căsătoria împotriva dorinței familiei, înfățișarea sau îmbrăcămintea nepotrivită și contactele sau întâlnirile inacceptabile. Se pare că locurile de muncă acceptabile pentru femei sunt limitate la sectoarele legate de casă și la departamentele guvernamentale. Societatea dezaprobă femeile și fetele care lucrează în magazine, cafenele, divertisment, asistență medicală sau în sectorul transporturilor. Activitatea publică a femeilor, inclusiv prezența și activitățile acestora pe internet, poate conduce la hărțuire. Femeilor li se poate restricționa participarea la proteste, întrucât familiile lor se tem să nu fie percepute în mod negativ. Defăimarea sexuală le poate expune la stigmatizare din partea societății sau la faptul de a se considera că au încălcat onoarea familiei⁵⁰.

⁴⁵ A se vedea prin analogie Hotărârea din 25 ianuarie 2018, F (C-473/16, EU:C:2018:36, punctele 31 și 32), și Concluziile avocatului general Mengozzi prezentate în cauza Fathi (C-56/17, EU:C:2018:621, punctul 44 și jurisprudența citată).

⁴⁶ A se vedea articolul 4 alineatul (3) litera (a) din Directiva 2011/95 și Concluziile avocatului general Sharpston prezentate în cauzele conexate X (C-199/12-C-201/12, EU:C:2013:474, punctul 35) și în cauza Shepherd (C-472/13, EU:C:2014:2360, punctul 56). A se vedea de asemenea Concluziile avocatului general Richard de la Tour prezentate în cauza Intervyuirasht organ na DAB pri MS (Femei victime ale violenței domestice) (C-621/21, EU:C:2023:314, punctele 72 și 73 și jurisprudența citată).

⁴⁷ Regulamentul (UE) 2021/2303 al Parlamentului European și al Consiliului din 15 decembrie 2021 privind Agenția Uniunii Europene pentru Azil și de abrogare a Regulamentului (UE) nr. 439/2010 (JO 2021, L 468, p. 1), a înființat EUAA pentru a înlocui EASO și pentru a prelua funcțiile acestuia.

⁴⁸ A se vedea EUAA, *Orientări de țară – Irak, Notă comună de analiză și orientare*, 2022, în special secțiunile 2.13 și 2.17. UNHCR consideră că, în funcție de circumstanțele lor individuale, persoanele percepute ca încălcând reguli islamice stricte pot avea nevoie de protecție internațională a refugiaților pe baza religiei lor sau a apartenenței la un anumit grup social: UNHCR, *Considerații privind protecția internațională în privința persoanelor care fug din Republica Irak*, 2019, p. 79 și 80.

⁴⁹ Căsătoriile între copii sunt un fenomen curent în Irak, unde vârsta legală de căsătorie este de 15 ani cu permisiunea părinților și de 18 ani fără aceasta. (EUAA, *Orientări de țară: Irak, Notă comună de analiză și orientare*, 2022, secțiunea 2.16). Potrivit organizației în parteneriat Girls not Brides, 28 % dintre fetele din Irak sunt căsătorite înainte de vârsta de 18 ani și 7 % sunt căsătorite înainte de vârsta de 15 ani. În ceea ce privește căsătoriile între copii în general, a se vedea Rezoluția Parlamentului European din 4 iulie 2018 intitulată „Strategia externă a UE împotriva căsătoriilor forțate și timpurii – etapele următoare” [2017/2275(INI)].

⁵⁰ A se vedea de exemplu Raportul EASO de informare privind țara de origine intitulat *Iraq Key socio-economic indicators for Baghdad, Basra and Erbil* [Principali indicatori socio-economici ai Irakului pentru Bagdad, Basra și Erbil], septembrie 2020, în special secțiunea 1.4; Orientările de țară ale EUAA intitulate „Iraq, Common analysis and guidance note” [Irak, Notă comună de analiză și orientare], 2022, în special secțiunile 2.13 și 2.16.4, precum și raportul privind Irakul din 28 octombrie 2020 întocmit de Humanists International, în special secțiunea intitulată „Discrimination against women and minorities” [Discriminarea împotriva femeilor și a minorităților].

48. Rezultă din cele menționate anterior că fetele și femeile care cred în egalitatea de gen pot fi percepute ca încălcând moravurile sociale în Irak din cauza manifestărilor acestei credințe, de exemplu prin declarații sau comportamente asociate cu alegeri privind aspecte precum educația, cariera și munca în afara gospodăriei, amplexarea și natura activităților în sfera publică, decizii de a trăi singure sau cu familia și alegerea liberă a partenerului. Revine autorităților competente și instanțelor naționale sarcina de a stabili dacă acesta este, de fapt, cazul reclamantelor în împrejurările individuale ale acestora.

d) Persecuție

49. Unele dintre părțile care au depus observații au susținut că reclamantele nu au adus nicio dovadă care să demonstreze că ar fi supuse unor acte de persecuție la întoarcerea în statul lor de origine. Aceasta este o chestiune diferită, deși conexă⁵¹, în raport cu aceea de a stabili dacă ele sunt membre ale unui anumit grup social în sensul articolului 10 alineatul (1) litera (d) din Directiva 2011/95. Instanța de trimitere nu solicită îndrumări cu privire la interpretarea dispozițiilor acestei directive care vizează în mod specific aprecierea unei temeri întemeiate de persecuție. Este suficient să se amintească faptul că, în temeiul articolului 8 alineatul (2) din Directiva 2011/95, atunci când examinează dacă un solicitant are o temere întemeiată de persecuție, statele membre trebuie să țină seama *inter alia* de condițiile generale existente în partea relevantă a țării de origine. În acest scop, acestea trebuie să obțină informații exacte și actualizate din surse relevante, cum ar fi UNHCR și EUAA.

50. Orientările de țară recente privind Irakul indică faptul că fetele și femeile care încalcă moravurile sociale pot fi expuse la acte atât de grave încât pot echivala cu persecuția⁵². În consecință, este posibil, ca urmare a faptului că sunt percepute ca fiind diferite din acest punct de vedere⁵³, ca reclamantele și/sau familia lor apropiată să se confrunte cu represalii care constituie persecuție în sensul articolului 9 din Directiva 2011/95. Probabilitatea și gravitatea acestor riscuri sunt, din nou, aspecte pe care autoritățile competente și instanțele naționale trebuie să le aprecieze în funcție de situația reclamantelor.

B. Cea de a treia întrebare

51. Cea de a treia întrebare este alcătuită din două părți. În primul rând, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă, în cadrul unei cereri de protecție internațională, dreptul Uniunii impune autorității decizionale să stabilească și să ia în considerare interesul superior al copilului, astfel cum se face referire la acest concept la articolul 24 alineatul (2) din cartă. În al doilea rând, aceasta dorește să afle dacă răspunsul la prima parte ar fi diferit în cazul în care interesul superior al copilului trebuie luat în considerare în ceea ce aceasta denumesc „acordarea dreptului de ședere pentru motive obișnuite”.

⁵¹ Concluziile avocatului general Richard de la Tour prezentate în cauza Intervyuirasht organ na DAB pri MS (Femei victime ale violenței domestice) (C-621/21, EU:C:2023:314, punctele 74-77 și jurisprudența citată).

⁵² A se vedea punctul 47 din prezentele concluzii.

⁵³ Articolul 9 alineatul (3) din Directiva 2011/95 impune existența unei legături între motivele menționate la articolul 10 din această directivă și actele de persecuție în sensul articolului 9 alineatul (1) din aceasta sau absența protecției împotriva unor astfel de acte.

52. În acest context, este relevant faptul că procedurile pendinte în fața instanței de trimitere privesc cereri ulterioare, mai degrabă decât inițiale, de protecție internațională⁵⁴.

1. Prima parte

53. Articolul 2 litera (k) din Directiva 2011/95 definește minorul, cu alte cuvinte, copilul, ca fiind „un resortisant al unei țări terțe sau un apatrid cu vârsta sub 18 ani”.

54. Articolul 24 alineatul (2) și articolul 51 alineatul (1) din cartă afirmă natura fundamentală a drepturilor copilului și cerința ca statele membre să respecte aceste drepturi în cazul în care pun în aplicare dreptul Uniunii. În consecință, Directiva 2011/95 trebuie interpretată și aplicată în lumina articolului 24 alineatul (2) din cartă⁵⁵. Aceasta se reflectă în considerentul (16) al Directivei 2011/95, care precizează că această directivă urmărește promovarea aplicării, *inter alia*, a articolului 24 din cartă, și considerentul (18) al acesteia, care precizează că atunci când pun în aplicare această directivă, statele membre ar trebui să țină seama, în primul rând, de interesul superior al copilului, în concordanță cu Convenția din anul 1989 a Organizației Națiunilor Unite privind drepturile copilului⁵⁶. Atunci când evaluează interesul superior al copilului, statele membre ar trebui în special să țină seama în mod corespunzător de principiul unității familiei, de bunăstarea și dezvoltarea socială a acestuia, de considerații privind siguranța și securitatea și de opiniile sale, în conformitate cu vârsta și maturitatea sa.

55. Articolul 4 alineatul (3) litera (c) din Directiva 2011/95 prevede că o cerere de protecție internațională trebuie evaluată la nivel individual, luându-se în considerare statutul individual și situația personală a solicitantului, inclusiv factori precum trecutul, sexul și vârsta acestuia, pentru a se stabili dacă, ținând seama de situația personală a solicitantului, actele la care solicitantul a fost sau riscă să fie expus ar putea fi considerate o persecuție sau o vătămare gravă. Articolul 9 alineatul (2) litera (f) din aceasta precizează că actele de persecuție pot lua printre altele forma unor acte împotriva unor persoane din motive de gen sau acte împotriva copiilor⁵⁷.

56. Având în vedere considerațiile menționate anterior și după cum indică jurisprudența Curții⁵⁸, considerăm că interesul superior al copilului trebuie să fie determinat în mod individual și luat în considerare în evaluarea cererilor de protecție internațională, inclusiv a cererilor ulterioare.

⁵⁴ Curtea a statuat că, întrucât articolul 40 alineatul (2) din Directiva 2013/32 nu face nicio distincție între o primă cerere de protecție internațională și o cerere ulterioară în raport cu natura elementelor sau a datelor susceptibile să demonstreze că solicitantul îndeplinește condițiile pentru a fi beneficiar de protecție internațională în temeiul Directivei 2011/95, evaluarea faptelor și a circumstanțelor în susținerea acestor cereri trebuie efectuată, în ambele cazuri, în conformitate cu articolul 4 din Directiva 2011/95 [Hotărârea din 10 iunie 2021, Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Elemente sau date noi), C-921/19, EU:C:2021:478, punctul 40].

⁵⁵ A se vedea prin analogie Hotărârea din 9 septembrie 2021, Bundesrepublik Deutschland (Membru de familie) (C-768/19, EU:C:2021:709, punctul 38), și Hotărârea din 1 august 2022, Bundesrepublik Deutschland (Reîntregirea familiei cu un minor refugiat) (C-273/20 și C-355/20, EU:C:2022:617, punctele 36-39 și jurisprudența citată).

⁵⁶ Semnată la 20 noiembrie 1989 (*United Nations Treaty Series*, vol. 1577, p. 3). Potrivit Explicațiilor referitoare la Carta drepturilor fundamentale (JO 2007, C 303, p. 17), articolul 24 din cartă se bazează pe această convenție, care a fost ratificată de toate statele membre, în special pe articolele 3, 9, 12 și 13 din aceasta. A se vedea prin analogie Hotărârea din 4 octombrie 2018, Ahmedbekova (C-652/16, EU:C:2018:801, punctul 64).

⁵⁷ O serie de alte dispoziții ale Directivei 2011/95, precum și considerentul (38) al acesteia reflectă de asemenea cerințele articolului 24 din cartă. Articolul 20 alineatul (3) din Directiva 2011/95 impune statelor membre să țină seama de situația specifică a persoanelor vulnerabile, cum ar fi minorii. Articolul 20 alineatul (5) din aceasta prevede că interesul superior al copilului reprezintă un considerent primordial pentru statele membre atunci când acestea transpun dispozițiile capitolului VII din această directivă în ceea ce privește minorii cărora li s-a acordat protecție internațională. Dispozițiile capitolului VII se referă, de exemplu, la accesul la educație și la îngrijirea sănătății [articolul 27 alineatul (1) și, respectiv, articolul 30 din Directiva 2011/95]. Cu toate acestea, cerințele de la articolul 20 alineatele (3) și (5) nu se extind la punerea în aplicare a dispozițiilor din capitolul II din Directiva 2011/95, și anume cele referitoare în mod specific la evaluarea cererilor de protecție internațională.

⁵⁸ Hotărârea din 9 septembrie 2021, Bundesrepublik Deutschland (Membru de familie) (C-768/19, EU:C:2021:709, punctul 38).

57. Guvernul neerlandez a susținut că autoritățile competente din Țările de Jos iau în considerare în mod suficient interesul superior al copilului, întrucât acesta se reflectă în mod corespunzător în toate aspectele procedurale ale soluționării unei cereri de protecție internațională referitoare la copii sau care implică copii, de exemplu prin utilizarea unor proceduri de interviu adaptate copilului⁵⁹.

58. Recurgerea la garanții procedurale specifice pentru copii are o mare importanță practică. Cu toate acestea, niciun element din articolul 24 din cartă, din articolele 3, 9, 12 și 13 din Convenția cu privire la drepturile copilului, pe care se bazează această dispoziție din cartă, din Directiva 2011/95 sau din jurisprudența Curții nu indică faptul că interesul superior al copilului nu ar trebui să fie luat în considerare în evaluarea pe fond a cererilor referitoare la copii. Însuși articolul 24 alineatul (2) din cartă declară că interesul superior al copilului „trebuie” luat în considerare în „toate” acțiunile referitoare la copii⁶⁰. Potrivit jurisprudenței Curții, interesul superior al unui copil poate fi determinat numai prin efectuarea unei aprecieri generale și aprofundate a situației copilului respectiv⁶¹. În acest context, consultanța unui expert poate fi utilă sau chiar necesară. Comisia reamintește în mod justificat că, în temeiul articolului 10 alineatul (3) din Directiva 2013/32, statele membre trebuie să se asigure că deciziile privind cererile de protecție internațională se iau după o examinare corespunzătoare și că personalul care examinează cererile și adoptă deciziile are posibilitatea, de fiecare dată când consideră necesar, să consulte experți cu privire, *inter alia*, la aspecte legate de copii⁶².

59. Am putea adăuga că, în cazul în care a avut loc o schimbare relevantă și semnificativă a situației sau a stării de sănătate a unui copil între data evaluării cererii sale inițiale de protecție internațională și orice cerere ulterioară, poate fi necesară o nouă evaluare a interesului superior al copilului pentru a se decide cu privire la aceasta din urmă⁶³.

60. Deciziile cu privire la momentul și modul exact în care trebuie să se stabilească și să se ia în considerare chestiuni de acest tip sunt aspecte care țin de exercitarea autonomiei procedurale a statelor membre, având în vedere necesitatea de a respecta principiile echivalenței și efectivității⁶⁴.

61. În consecință, este necesară o evaluare a interesului superior al copilului pentru a lua o decizie cu privire la cererea de protecție internațională a unui minor sau o decizie care privește un minor sau care are consecințe importante pentru acesta⁶⁵ și care respectă cerințele Directivei 2011/95, interpretată în lumina articolului 24 alineatul (2) și a articolului 51 alineatul (1) din cartă. O astfel

⁵⁹ În conformitate cu articolul 15 alineatul (3) litera (e) din Directiva 2013/32.

⁶⁰ A se vedea de asemenea Comitetul pentru drepturile copilului, *Comentariul general nr. 14 (2013) cu privire la dreptul copilului ca interesul său superior să fie luat în considerare în calitate de considerent primordial (art. 3 paragraful 1) (CRC/C/GC/14)*, care explică faptul că interesul superior al copilului constă într-un drept material, un principiu interpretativ și o normă de procedură.

⁶¹ A se vedea prin analogie Hotărârea din 14 ianuarie 2021, Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Returnarea unui minor neînsoțit) (C-441/19, EU:C:2021:9, punctul 46).

⁶² A se vedea în special articolul 10 alineatul (3) litera (d) din Directiva 2013/32.

⁶³ A se vedea *Ghidul practic al EASO privind interesul superior al copilului în cadrul procedurilor de azil*, 2019, p. 13, care precizează că acordarea unei considerații primordiale interesului superior al copilului este un proces continuu care necesită o evaluare înainte de luarea oricărei decizii administrative importante.

⁶⁴ A se vedea prin analogie Hotărârea din 9 septembrie 2020, Commissaire général aux réfugiés și aux apatrides (Respingerea unei cereri ulterioare – Termen de introducere a căii de atac) (C-651/19, EU:C:2020:681, punctele 34 și 35 și jurisprudența citată).

⁶⁵ A se vedea prin analogie Hotărârea din 11 martie 2021, État belge (Returnarea părintelui unui minor) (C-112/20, EU:C:2021:197, punctele 33-38), și Hotărârea din 17 noiembrie 2022, Belgische Staat (Refugiat minor căsătorit) (C-230/21, EU:C:2022:887, punctul 48 și jurisprudența citată).

de evaluare adecvată poate lua în considerare factori precum vârsta cronologică a copilului, vârsta de dezvoltare, sexul, vulnerabilitățile specifice, situația familială, educația și starea sa de sănătate fizică și mentală⁶⁶.

62. În acest context, suntem de acord cu observațiile guvernelor ceh, maghiar și neerlandez potrivit cărora interesul superior al copilului nu este decât un aspect care trebuie luat în considerare în evaluarea unei cereri de protecție internațională, chiar dacă este unul de importanță primordială. Este important de reamintit că obiectivul Directivei 2011/95 este de a identifica persoanele care, forțate de împrejurări, au cu adevărat și în mod legitim nevoie de protecție internațională în Uniunea Europeană. Protecția internațională este disponibilă numai pentru refugiați și pentru persoanele eligibile pentru obținerea de protecție subsidiară, astfel cum sunt definite la articolul 2 literele (d) și, respectiv, (f) din directivă. În acest context juridic, autoritățile competente trebuie să trateze interesul superior al copilului ca pe un considerent primordial⁶⁷ și ar fi contrar economiei generale și obiectivelor Directivei 2011/95 să se acorde statutul de refugiat și statutul conferit prin protecție subsidiară resortisanților unor țări terțe aflați în situații fără nicio legătură cu logica protecției internaționale⁶⁸.

63. Ca o ilustrare a unei cereri de protecție internațională în care interesul superior al copilului este deosebit de important, avem în vedere situații în care vulnerabilitățile mentale sau fizice specifice ale unui copil indică faptul că acte care nu ar fi considerate acte de persecuție în cazul în care ar afecta un alt copil, care nu suferă de aceste vulnerabilități, sau un adult ar avea un impact mai sever asupra acestui copil, având în vedere alte împrejurări relevante, cum ar fi disponibilitatea sprijinului familial în țara de origine, în măsura în care acestea ar constitui acte de persecuție în sensul articolului 9 din Directiva 2011/95. Interesul superior al copilului este de asemenea deosebit de relevant în contextul formelor de persecuție specifice copiilor⁶⁹.

64. O astfel de situație se deosebește în mod clar de împrejurările care au condus la pronunțarea Hotărârii M'Bodj⁷⁰, în care Curtea a statuat că lipsa asistenței medicale adecvate în țara de origine a unui solicitant nu constituie un tratament inuman sau degradant, cu excepția cazului în care un solicitant care suferă de o boală gravă este lipsit în mod intenționat de asistență medicală, și că un stat membru nu poate să introducă sau să mențină dispoziții care acordă statutul conferit prin protecție subsidiară unui resortisant al unei țări terțe care suferă de o boală gravă pentru motivul că există riscul ca starea de sănătate a persoanei respective să se deterioreze ca urmare a faptului că în țara sa de origine nu este disponibil un tratament adecvat.

65. Încă o dată, evaluarea tuturor acestor aspecte revine autorităților competente și, în cele din urmă, instanțelor naționale, în contextul cererilor individuale de protecție internațională.

⁶⁶ A se vedea prin analogie Hotărârea din 14 ianuarie 2021, Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Returnarea unui minor neînsoțit) (C-441/19, EU:C:2021:9, punctul 47).

⁶⁷ De exemplu, în cazul în care un decident presupune în mod rezonabil că cererea de protecție internațională a părinților nu va fi acceptată, atunci se poate considera că este în interesul superior al copilului să se întoarcă împreună cu părinții în țara de origine.

⁶⁸ A se vedea prin analogie Hotărârea din 18 decembrie 2014, M'Bodj (C-542/13 EU:C:2014:2452, punctul 44).

⁶⁹ A se vedea prin analogie Hotărârea din 5 septembrie 2012, Y și Z (C-71/11 și C-99/11, EU:C:2012:518, punctele 65 și 66), și, în același sens, punctele 15-17 din UNHCR, *Orientările privind protecția internațională nr. 8: cererile de azil ale copiilor în temeiul articolului 1A alineatul (2) și al articolului 1F din Convenția din anul 1951 și/sau Protocolul din anul 1967 privind statutul refugiaților*, 2009. A se vedea de asemenea secțiunea din aceste orientări care tratează formele de persecuție specifice copiilor.

⁷⁰ Hotărârea din 18 decembrie 2014 (C-542/13, EU:C:2014:2452).

2. Cea de a doua parte

66. Din modul în care instanța de trimitere a formulat cea de a doua parte a celei de a treia întrebări înțelegem că aceasta nu necesită un răspuns în cazul în care răspunsul la prima parte este acela că dreptul Uniunii impune unei autorități decizionale să stabilească și să ia în considerare interesul superior al copilului atunci când se pronunță asupra unei cereri de protecție internațională.

67. În orice caz, este dificil de înțeles din decizia de trimitere cum ar putea exista vreo legătură, faptică sau logică, între ceea ce se întâmplă în cadrul unei proceduri referitoare la o „cerere de acordare a dreptului de ședere pentru motive obișnuite”, care, potrivit guvernului neerlandez, nu este reglementată de dreptul Uniunii⁷¹, și cererile de protecție internațională în temeiul dreptului național de transpunere a Directivei 2011/95 în cauza pendinte în fața instanței de trimitere. Guvernele francez și maghiar și Comisia consideră că decizia de trimitere nu conține informații suficiente, în special cu privire la ce se înțelege prin „cerere de acordare a dreptului de ședere pentru motive obișnuite”, pentru ca Curtea să ofere un răspuns pertinent la cea de a doua parte a celei de a treia întrebări. În plus, ca răspuns la o întrebare adresată de Curte în ședință, reprezentantul reclamantelor a confirmat că prezenta procedură se referă numai la cereri de protecție internațională, și nu la „cereri de acordare a dreptului de ședere pentru motive obișnuite”. Acest lucru confirmă afirmația guvernului neerlandez potrivit căreia cea de a doua parte a celei de a treia întrebări este lipsită de relevanță pentru soluționarea problemelor pendinte în fața instanței de trimitere. Având în vedere cele menționate anterior, recomandăm Curții declararea celei de a doua părți a celei de a treia întrebări ca inadmisibilă și propunem să nu mai fie examinată⁷².

C. Cea de a patra întrebare

68. Cea de a patra întrebare se referă în mod specific la prejudiciul pe care l-ar putea suferi un minor ca urmare a șederii îndelungate într-un stat membru și când, dacă este cazul, trebuie să se țină seama de acesta în evaluarea pe fond a unei cereri ulterioare de protecție internațională. Instanța de trimitere speculează că ar putea fi relevant să se ia în considerare dacă cererea inițială a fost soluționată în termenii prevăzute de dreptul Uniunii, dacă șederea solicitantului în statul membru a fost legală și dacă s-a respectat sau executat o obligație de returnare impusă anterior.

69. Potrivit deciziei de trimitere, reclamantele afirmă că au suferit întârzieri în dezvoltare sau prejudicii care afectează dezvoltarea din cauza stresului de a trăi în incertitudine cu privire la rezultatul cererilor inițiale de protecție internațională depuse de familia lor și a amenințării unei returnări forțate în țara lor de origine și au susținut aceste afirmații cu înscrisuri. În afară de reprezentanții reclamantelor, toate părțile care au răspuns la cea de a patra întrebare susțin că rezultatul unei cereri ulterioare de protecție internațională nu ar trebui să fie determinat în raport cu acest tip de prejudiciu.

⁷¹ În observațiile sale cu privire la cea de a cincea întrebare, care se referă și la acordarea dreptului de ședere pentru motive obișnuite, guvernul neerlandez a invitat Curtea să se raporteze la articolul 3.6a din Vreemdelingenbesluit 2000 (Decretul din anul 2000 privind străinii) din 23 noiembrie 2000 (Stb. 2000, nr. 497).

⁷² Hotărârea din 14 ianuarie 2021, The International Protection Appeals Tribunal și alții (C-322/19 și C-385/19, EU:C:2021:11, punctele 51-55 și jurisprudența citată).

70. Nu există nicio îndoială că faptul de a trăi în incertitudine și sub amenințarea returnării provoacă un stres care poate cauza întârzieri sau prejudicii în privința dezvoltării copiilor⁷³. Acesta nu este, în sine, un factor care să poată constitui un temei pentru dreptul la protecție internațională în temeiul Directivei 2011/95 sau care să justifice o abordare mai permisivă în ceea ce privește evaluarea unei cereri în acest scop, astfel cum pare să sugereze instanța de trimitere. Părinții reclamantelor au decis că era în interesul superior al copiilor lor să epuizeze căile de atac disponibile în contextul cererii inițiale de protecție internațională a familiei și să depună cereri ulterioare în numele copiilor lor. Nimic nu indică faptul că prelucrarea acestor cereri și soluționarea acestor căi de atac a durat mai mult decât s-ar fi putut anticipa în mod rezonabil. Deciziile părinților reclamantelor au avut drept consecință inevitabilă prelungirea șederii familiei în Țările de Jos. Trebuie să se considere că părinții au ținut seama de consecințele deciziilor lor asupra bunăstării copiilor lor în lumina acestor împrejurări. Se poate presupune că aceștia au luat deciziile lor cu convingerea că era mai bine pentru copiii lor să rămână în Țările de Jos decât să se întoarcă în Irak. Se poate să nu fi fost o alegere ideală, dar, pe baza propriei argumentații a reclamantelor, este greu de acceptat că acestea au suferit un prejudiciu mai mare decât în cazul în care părinții lor ar fi decis să se întoarcă cu ele în Irak.

71. În sfârșit, pentru luarea deciziilor privind cererile de protecție internațională referitoare la un minor, trebuie să se ia în considerare vârsta de dezvoltare a acestuia și starea sa de sănătate fizică și mentală în momentul în care se realizează această evaluare. Împrejurările care ar fi putut avea un efect dăunător asupra dezvoltării sau sănătății copilului sunt, în acest context, irelevante.

D. Cea de a cincea întrebare

72. Prin intermediul celei de a cincea întrebări, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă o practică judiciară națională care face distincție între cererile inițiale și cele ulterioare de protecție internațională, în sensul că motivele obișnuite nu sunt luate în considerare în cazul cererilor ulterioare de protecție internațională, este compatibilă cu dreptul Uniunii, având în vedere articolul 7 din cartă coroborat cu articolul 24 alineatul (2) din aceasta.

73. Este dificil de stabilit legătura cu dreptul Uniunii și relevanța prezentei întrebări în contextul procedurii aflate pe rolul instanței de trimitere, care privește cereri ulterioare de protecție internațională, iar nu cereri de acordare a dreptului de ședere pentru motive obișnuite, despre care guvernul neerlandez susține că nu sunt reglementate de dreptul Uniunii. Prin urmare, recomandăm Curții să statueze că prezenta întrebare este inadmisibilă pentru aceleași motive ca cele prezentate la punctul 67 din prezentele concluzii.

⁷³ A se vedea de exemplu Kalverboer, M. E., Zijlstra, A. E., Knorth, E. J., „The developmental consequences for asylum-seeking children living with the prospect for five years or more of enforced return to their home country”, *European Journal of Migration and Law*, vol. 11, Martinus Nijhoff Publishers, 2009, p. 41-67.

V. Concluzie

74. Având în vedere cele menționate anterior, propunem Curții să răspundă la întrebările adresate de rechtbank Den Haag, zittingsplaats 's-Hertogenbosch (Tribunalul din Haga, sediul din 's-Hertogenbosch, Țările de Jos), după cum urmează:

1) Articolul 10 alineatul (1) litera (d) din Directiva 2011/95/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind standardele referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanții țărilor terțe sau apatrizii pentru a putea beneficia de protecție internațională, la un statut uniform pentru refugiați sau pentru persoanele eligibile pentru obținerea de protecție subsidiară și la conținutul protecției acordate

trebuie interpretat în sensul că:

- resortisanții țărilor terțe care sunt fete și femei împărtășesc o caracteristică înnăscută în considerarea sexului lor biologic și, ca urmare a faptului că au locuit într-un stat membru în cursul unei părți semnificative a etapei vieții în care își formează identitatea, pot împărtăși o credință în egalitatea de gen atât de fundamentală pentru identitate sau conștiință încât nu ar trebui să li se ceară să renunțe la aceasta;
- pentru a determina dacă un grup are o identitate proprie în țara de origine, fiind perceput de societatea înconjurătoare ca diferit, statele membre sunt obligate, în conformitate cu articolul 4 din Directiva 2011/95, să ia în considerare întreaga situație de fapt relevantă în ceea ce privește țara de origine în momentul luării unei decizii cu privire la o cerere de protecție internațională, inclusiv actele cu putere de lege și actele administrative ale acestei țări de origine și modul în care acestea sunt aplicate, precum și orice elemente relevante prezentate de solicitantul de protecție internațională;
- un grup format din femei și fete care împărtășesc o credință în egalitatea de gen are o identitate proprie în țara de origine în cazul în care, atunci când acestea își exprimă această credință prin declarații sau comportament, sunt percepute de societatea din țara respectivă ca încălcând moravuri sociale;
- nu este necesar ca o credință comună în egalitatea de gen să aibă o bază religioasă sau politică.

2) Directiva 2011/95, coroborată cu articolul 24 alineatul (2) și cu articolul 51 alineatul (1) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene

trebuie interpretată în sensul că:

- este incompatibilă cu dreptul Uniunii o practică națională prin care o autoritate decizională, atunci când efectuează evaluarea pe fond a unei cereri de protecție internațională sau a unei cereri ulterioare de protecție internațională, nu ia în considerare, drept considerent primordial, interesul superior al copilului sau pune în balanță interesul superior al copilului fără a stabili mai întâi, în cadrul fiecărei proceduri, care este interesul superior al copilului;
- metodologia și procedura de determinare a interesului superior al copilului sunt chestiuni pe care trebuie să le stabilească statele membre, ținând seama pe deplin de principiul efectivității;

- prejudiciul suferit de un minor ca urmare a șederii sale îndelungate într-un stat membru este irelevant pentru o decizie privind admiterea unei cereri ulterioare de protecție internațională atunci când această ședere îndelungată într-un stat membru este rezultatul deciziei părinților sau a tutorilor minorului de a epuiza căile de atac disponibile pentru a contesta respingerea cererii inițiale și de a depune o cerere ulterioară de protecție internațională.